

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Työ demokratian ja osallistumisen edistämiseksi on äärimmäisen tärkeää. Cultura-säätiö korostaa yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien takaamista kaikille väestöryhmille.

On vahvan demokratian kannalta ehdotonta, että koko väestö ymmärtää demokratian periaatteet, sitoutuu demokratian kehittämiseen ja kaikilla on todelliset mahdollisuudet vaikuttaa itseä ja itselle tärkeitä viiteryhmiä koskeviin päätöksiin. Se on keskeinen oikeus Suomen kaltaisessa vakiintuneessa demokratiassa. Yhdenvertaisen osallistumisen turvaaminen on tärkeää myös poliittisen järjestelmän legitimitetin näkökulmasta.

Vuoden 2022 lopussa Suomen väestöstä 9,1% oli ulkomaalaistaustaisia, eli henkilöitä, joiden vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi oli syntynyt muualla kuin Suomessa. Ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten suomalaisten yhteiskunnallinen osallistuminen (UTViS) -hanke, jossa Cultura-säätiö on mukana yhtenä toteuttajana, on tuonut esille, että maahan muuttaneiden yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen on julkisella sektorilla vielä varsin uusi ja siksi jäsentymätön toimialue. Asian parissa ei tehdä systemaattista työtä, siihen ei ole osoitettu resursseja, eikä sille ole määritelty tavoitteita tai keskeisiä toimenpiteitä, jotka tulisi toteuttaa.

Julkisen sektorin toimijat pitävät maahan muuttaneiden yhteiskunnallisen osallistumisen tukemista hyvin merkityksellisenä demokraattiselle ja yhdenvertaiselle yhteiskunnalle, mutta käytännössä tätä tavoitetta edistetään hyvin vaihtelevasti ja hajanaisesti.

Suunniteltaessa uusia toimenpiteitä demokratian vahvistamiseksi on syytä varmistaa, että toiminnan toteuttamiseen on myös varattu riittävät resurssit.

Vihapuheen torjunta ja antirasistinen työ niin kansalaisten kuin poliittisten päättäjien keskuudessa on erittäin tärkeää maahan muuttaneiden ja heidän Suomessa syntyneiden lastensa yhteiskunnallisen ja poliittisen kiinnittymisen näkökulmasta.

Tutkimukset osoittavat kiistatta, että kokemukset rasismista ja syrjinnästä etäännyttävät maahan muuttaneita ja vähemmistöjä politiikasta ja päättäjistä. Kokemusten ei tarvitse myöskään olla henkilökohtaisia, sillä myös kokemukset oman viiteryhmän eriarvoisesta kohtelusta vieraannuttavat. Myös kotimainen tutkimus osoittaa, että syrjintä vähentää selvästi maahan muuttaneiden tunnetta Suomeen kuulumisesta.

Esimerkiksi ehdotukset siitä, että kansanedustajilta ja ministereiltä voitaisiin vaatia sitä, että nämä olisivat syntyperäisiä Suomen kansalaisia tuskin ovat vahvistaneet maahan muuttaneiden ja vähemmistöjen tunnetta itsestään suomalaisen poliittisen yhteisön ja yhteiskunnan yhdenvertaisina jäseninä. Työhön demokratian ja osallistumisen edistämiseksi kytkeytyykin tiiviisti antirasistinen työ ja työ syrjinnän lopettamiseksi.

Eryteisesti venäjänkielisten osalta on huomioitava yhteiskunnallisen luottamuksen rakentaminen. Cultura-säätiön toteuttamasta Suomen venäjänkieliset 2024 -seurantaselvityksestä käy ilmi, että median käyttö ja medialuottamus liittyvät venäjänkielisen väestönsosan kohdalla vahvasti toisiinsa ja linkittyvät myös luottamukseen muita yhteiskunnan toimijoita kohtaan. Yksi tehokkaimmista keinoista luottamuksen rakentamiseen on vahvistaa venäjänkielisen väestön medialukutaitoa.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen ja segregaaation vähentäminen on olennaista demokratian vahvistamiseksi. Kaikilla ryhmillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon.

Venäjänkielisten ja muiden maahanmuuttajaryhmien alhainen äänestysaktiivisuus ja aliedustus myös ehdokkaina kunta- ja aluevaaleissa on merkittävä haaste vahvan demokratian kannalta.

Vuoden 2021 kuntavaaleissa venäjänkielisten äänestysprosentti oli vain 19 %, ja heidän ehdokkaidensa representaatioindeksi oli 0,36, mikä tarkoittaa, että Suomessa asuvien venäjänkielisten osuus ehdokkaista oli selvästi pienempi kuin heidän osuutensa väestöstä.

Venäjänkielisten kunnanvaltuutettujen representaatioindeksi oli samoissa vaaleissa vain 0,05%.
(Lähde: Korjataan maahanmuuttaneiden ja monikielisten suomalaisten demokratiavaje -työryhmän raportti, 2022:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164204/OM_2022_27_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Venäjänkielisten alhainen aktiivisuus Suomen yhteiskunnallisten asioiden seuraamisessa (vain 47 % seuraa aktiivisesti) ja erityisesti nuorten kohdalla (20–30-vuotiaat, vain 40 %) vaikuttaa merkittävästi kaksisuuntaisen integraation onnistumiseen.

Muualta Suomeen muuttaneiden ja heidän lastensa osallisuus ja kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan ovat avainasemassa myös kotoutumisen edistämisessä.

Venäjänkielisistä vain 33 % luottaa poliittisiin puolueisiin, 36 % hallitukseen ja 38 % eduskuntaan. Tämä korostaa tarvetta konkreettisille toimille, jotka rakentavat luottamusta poliittisia instituutioita ja muita vahvan demokratian kannalta merkittäviä yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan.

Koska peruskoulu ja toisen asteen oppilaitokset tavoittavat suurimman osan lapsista ja nuorista, on kouluissa tapahtuvalla demokratia –ja osallisuuskasvatuksella merkittävä rooli, ja tätä on tärkeää resurssoida riittävästi. Nuorille on lisäksi muutenkin hyvä viestiä siellä, missä he ovat tavoitettavissa, kuten koulun ja oppilaitosten lisäksi sosiaalisen median kanavissa.

Osallistumisen merkityksestä on viestittävä selkeästi, niin että tieto on kaikille saavutettavaa. Kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on vaikuttavaa, mutta samalla on huolehdittava järjestöjen ja yhdistysten rahoituksen riittävästä. Vastuuta ja uusia tehtäviä ei voi lisätä samaan aikaan, kun rahoituksesta leikataan.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,**
- **äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,**
- **kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,**
- **yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.**

Viestinnän on oltava saavutettavaa ja kulttuurisensitiivistä. Tämä tarkoittaa selkeää ja ymmärrettävää kieltä sekä sellaista viestintätapaa, joka ottaa huomioon kulttuurisidonnaiset näkökulmat ja erityistarpeet. Myös viestinnän kanavia on hyvä miettiä yhdessä kohderyhmän kanssa.

Yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa on keskeistä, jotta voidaan tavoittaa eri väestöryhmiä tehokkaasti ja edistää osallistumista. Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli luottamuksen rakentamisessa ja heikommassa asemassa olevien ryhmien tukemisessa päätöksentekoon osallistumisessa. Kolmannen sektorin vastuuta ja velvollisuuksia ei kuitenkaan voi samalla, kun toimijoiden rahoitusta vähennetään.

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,
- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

-

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,

- tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.

-

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskeissa asioissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,
- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

-

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,
- mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

-

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

-

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

Cultura-säätiö painottaa kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation merkitystä demokratian vahvistamisessa. On tärkeää tarjota maahanmuuttajille selkeää ja konkreettista tietoa demokratiasta ja heidän omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Koulutusten tulee olla helposti ymmärrettäviä ja huomioida osallistujien erilaiset taustat.

Eryteisesti venäjänkielisten osalta on huomioitava luottamuksen rakentaminen.

Cultura-säätiön toteuttamasta Suomen venäjänkieliset 2024-seurantaselvityksestä käy ilmi, että median käyttö ja medialuottamus liittyvät venäjänkielisen väestönoosan kohdalla vahvasti toisiinsa ja linkittyvät myös luottamukseen muita yhteiskunnan toimijoita kohtaan.

Heikko luottamus mediaan lisää yhteiskunnallista polarisaatiota, väärän tiedon leviämistä ja heikentää kansalaisyhteiskunnan resilienssiä. Luottamus suomalaista journalistista mediaa kohtaan suojaa disinformaatiolta ja vahvistaa demokratiaa.

Luottamus suomalaiseen mediaan voi myös osaltaan vahvistaa venäjänkielisten kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Median kautta muualta Suomeen muuttaneet oppivat ymmärtämään yhteiskunnan keskeisiä arvoja.

Luottamus mediaan voi siten toimia tärkeänä siltana yhteiskunnallisen osallistumisen ja yhteiskunnan arvoihin sitoutumisen välillä.

Suomen venäjänkieliset 2024- selvityksemme myös osoitti, että Venäjältä viime vuosina Suomeen paenneet luottavat usein suomalaiseen yhteiskuntaan enemmän kuin pitkään täällä asuneet.

Koulutuksissa on varmistettava, että tämä luottamus ajan myötä vahvistuu, eikä heikkene.

Yksi tehokkaimmista keinoista luottamuksen rakentamiseen on vahvistaa venäjänkielisen väestön medialukutaitoa. Tämä auttaa erottamaan luotettavan informaation disinformaatiosta.

Medialukutaitoa kehittämällä voidaan tukea venäjänkielisten kykyä arvioida kriittisesti tiedonlähteitä ja rakentaa näin ymmärrystä yhteiskunnallisen päätöksenteon taustoista. Tähän voidaan liittää koulutusta, joka painottaa läntisten demokratioiden tiedonvälityksen arvoja, kuten monipuolisuutta, avoimuutta ja riippumattomuutta.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

Kotoutumiskoulutuksen ja yhteiskuntaorientaation opetussuunnitelmat ja sisällöt tulee tarkistaa ja kehittää siten, että ne tukevat tehokkaasti demokratian periaatteiden omaksumista.

Sisällöissä tulee huomioida eri ryhmien moninaiset tarpeet ja taustat. On tärkeää varmistaa, että koulutuksessa tarjotaan konkreettisia keinoja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallistumiseen ja vahvistetaan luottamusta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kouluttajien rooli on keskeinen, ja on tärkeää tunnistaa, että kouluttajien omat ennakkoluulot voivat vaikuttaa opetukseen. Siksi on varmistettava, että koulutukset tukevat tasapuolisesti kaikkien osallistujien mahdollisuuksia ymmärtää ja omaksua demokraattiset arvot ilman kouluttajien mahdollisten ennakkokäsitysten vaikutusta.

Tavoitteena on, että jokainen kokee kuuluvansa yhteiskuntaan ja ymmärtää kykynsä vaikuttaa. Lisäksi on tärkeää pohtia, miten varmistetaan, että koko väestö ymmärtää demokratian periaatteet ja toimintatavat samalla tavalla, jotta yhteinen käsitys demokratiasta tukee yhteiskunnallista yhtenäisyyttä.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Cultura-säätiö kannattaa tavoitetta parantaa monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Monimuotoiset osallistumismallit voivat lisätä osallisuutta erityisesti silloin, kun ne on suunniteltu paikallisesti ja huomioiden eri ryhmien tarpeet.

On tärkeää varmistaa, ettei osallistumisen edistäminen johda eri ryhmien eriytymiseen, vaan tuetaan yhdessä toimimista ja yhteisöllisyyttä.

Eryteisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osallistumisen esteitä voidaan parhaiten purkaa jalkautumalla yhteisöihin ja rakentamalla osallistumismahdollisuuksia paikallisten toimijoiden ja fasilitaattorien kanssa.

On tärkeää, että lapset ja nuoret saavat tulla itse kuulluksi ja he saavat kokemuksia siitä, että osallistumisella on merkitystä, eikä kyse ole vain näennäiskuulemisesta.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,**
- **jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,**
- **digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,**
- **hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.**

Cultura-säätiö suosittelee uudenlaisten osallistumismenetelmien ja dialogin käytön vakiinnuttamista, kuten Erätauko-dialogeja ja Skidialogeja eri kieliryhmille, jotta voidaan tarjota turvallisia tiloja avoimelle vuoropuhelulle.

Selkokielisillä dialogeilla mahdollistetaan osallistuminen heille, jotka ovat esimerkiksi vasta opettelemassa suomen kieltä.

Näin voidaan paremmin tavoittaa ryhmät, joiden osallistuminen on perinteisesti jäänyt vähäiseksi, sekä edistää yhteisymmärryksen vahvistamista.

On tärkeää vakiinnuttaa myös sellaisia osallistumisen rakenteita, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi paikallistasolla ja varmistaa niihin riittävät resurssit ja jatkuvuus.

Paikallisten ja monikielisten fasilitaattorien käyttö voi merkittävästi edistää eri väestöryhmien osallistumista ja samalla tukea yhteisöllisyyttä.

Digitaaliset kanavat voivat olla tehokkaita osallistumisen välineitä, mutta niiden saavutettavuutta ja käyttäjäystävällisyyttä tulee parantaa, jotta ne vastaavat paremmin lasten ja nuorten tarpeita. On tärkeää tehdä digitaalisten kanavien käyttö mahdollisimman helppokäyttöiseksi ja kiinnostavaksi ja toteuttaa kehitystyö yhdessä erilaisten lasten ja nuorten kanssa.

Hallinnon ja kansalaistoimijoiden välinen kumppanuus on ratkaisevan tärkeää erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamisessa. On tärkeää vahvistaa kumppanuutta ja laajentaa verkostoja.

Myös viranhaltijoiden ja kansalaistoimijoiden representaatiolla on merkitystä siitä, miten moninaisuus huomioidaan ja kuinka lähestyttävinä eri toimijat koetaan. Rekrytoinneissa on tärkeää edistää moninaisuutta.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Cultura-säätiö tukee vahvasti suoran kansalaisosallistumisen mallien, kuten puntaroivan demokratian menetelmien ja dialogisten käytäntöjen laajempaa käyttöönottoa päätöksenteossa. Näiden menetelmien avulla voidaan syventää kansalaisten osallistumista ja lisätä päätöksenteon legitimitettä, sekä saada sellaista laadullista tietoa päätöksenteon tueksi, jota perinteiset kyselyt eivät ole tähän mennessä useinkaan onnistuneet tavoittamaan.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että sellaiset toistuvat osallistamistoimenpiteet ja kuulemiset, jotka eivät johda näkyviin muutoksiin, voivat aiheuttaa turhautumista ja jopa vahvistaa epäluottamusta päätöksentekoa kohtaan. Jotta osallistuminen olisi aidosti vaikuttavaa, päätöksentekoprosessien on oltava läpinäkyviä, ja osallistujille on selkeästi viestittävä, miten heidän panoksensa vaikuttaa lopullisiin päätöksiin.

Demokratiassa on tärkeää kuunnella kaikkia näkemyksiä, mutta on myös realistista tunnustaa, että kaikkien toiveita ei voida toteuttaa sellaisenaan ja siitäkin on vastuullista viestiä avoimesti ja ymmärrettävästi. On olennaista auttaa osallistujia ymmärtämään päätöksenteon moninaiset näkökulmat ja opettaa, kuinka eri ryhmien tarpeet pyritään huomioimaan ja miten demokraattiset päätöksentekoprosessit toimivat.

Tämä auttaa rakentamaan ymmärrystä siitä, että demokratia ei ole yksittäisten ryhmien etujen toteuttamista, vaan yhteisten ratkaisujen etsimistä kaikkia kuunnellen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,**
- **kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,**
- **paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,**
- **eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.**

Puntaroivan demokratian menetelmien käyttöönotto strategisessa päätöksenteossa: Kansalaisraatien ja -paneelien sekä dialogisten menetelmien laajentaminen valtioneuvoston strategisten linjausten valmisteluun ja osaksi olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia.

Kansallisten dialogien jatkokehittäminen ja tulosten hyödyntäminen: Kansallisten dialogien mallin kehittämistä on jatkettava siten, että niiden tulokset hyödynnetään tehokkaasti päätöksenteossa. On tärkeää viestiä selkeästi siitä, miten dialogien tulokset vaikuttavat ja mihin ne johtavat.

Hyvien paikallisten dialogikäytäntöjen levittäminen: Paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen levittäminen valtakunnallisesti voi auttaa varmistamaan, että parhaat käytännöt saadaan käyttöön laajasti. Näin voidaan myös vähentää osallistujien turhautumista ja lisätä dialogien vaikuttavuutta.

Eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttöön: Eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien on tärkeää ottaa puntaroivan keskustelun menetelmiä käyttöön päätöksentekonsa tukena. Tämä auttaa varmistamaan, että eri väestöryhmien näkemykset tulevat kuulluiksi ja että päätöksenteko on mahdollisimman osallistavaa.

Olisi tärkeää saada osallisuuden edistämisestä läpileikkaavaan toimintaa niin, ettei yksittäisten osallisuus- ja yhteisötyöntekijöiden työlle kerry mahdottomia odotuksia ja paineita. Osallisuustyö on myös asianmukaisesti resurssoitava.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Cultura-säätiö pitää hyvin tärkeänä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien seuranta ja edistämistä hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arvioinnissa on keskeistä varmistaa, että alueellinen yhdenvertaisuus toteutuu ja että kaikki ryhmät, erityisesti vähemmistöt ja maahanmuuttajat, saavat tasavertaisen mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa.

Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien parantamisessa on olennaista paikallinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa ja jalkautuminen yhteisöihin sekä näkyvyys siellä, missä ihmiset viettävät aikaansa. Eri kieliryhmien osallistumisen edistäminen vaatii erityisiä toimenpiteitä, jotka ottavat huomioon kunkin ryhmän erityistarpeet ja purkavat osallistumisen esteitä.

Hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdennetut leikkaukset ovat osuneet myös kehittämistyöhön ja viestintään. Osallistamistyö ja monikielinen- ja kanavainen, saavutettava viestintä vaativat myös panostuksia riittävään resurssointiin.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,**

- **alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.**

On tärkeää arvioida hyvinvointialueuudistuksen vaikutuksia asukkaiden tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin sekä alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Uudistuksen yhtenä tarkoituksena oli lisätä palvelujen saavutettavuutta.

Cultura-säätiö korostaa, että arvioinnissa tulee kuulla suoraan asukkaita, ja aivan erityisesti vähemmistöjä, jotta heidän tarpeensa ja kokemuksensa tulevat näkyviksi.

Alueellisen ja paikallisen demokratian kehittämisessä on tärkeää tehdä yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Cultura-säätiön kokemusten mukaan osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia voidaan edistää parhaiten, kun eri toimijat, kuten kunnat, hyvinvointialueet ja kansalaisjärjestöt, tekevät tiivistä yhteistyötä ja hyödyntävät paikallisyhteisöjen asiantuntemusta.

Tämä voi lisätä luottamusta ja parantaa yhteisöjen valmiuksia osallistua päätöksentekoon.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,**
- **asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,**
- **tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,**
- **demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.**

-

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

-

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

-

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

-

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

-

Kontula-Webb Sani
Cultura-säätiö